

Udskriftsdato: 24. december 2025

VEJ nr 10079 af 19/12/2018 (Historisk)

Vejledning om sociale klausuler i udbud

Ministerium: Erhvervsministeriet

Journalnummer: Erhvervsmin., Konkurrence- og
Forbrugerstyrelsen, j.nr. 18/19761

Senere ændringer til forskriften

SKR nr 9314 af 26/04/2023

Vejledning om sociale klausuler i udbud

Kapitel 1 - Indledning og opsummering

Hvad er en social klausul om uddannelses- og praktikaftaler?

Med finanslovsaftale 2013 og aftalerne om kommunerne og regionernes økonomi for 2014 blev der indført en forpligtelse for offentlige ordregivere til at overveje sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler i offentlige udbud efter et "følg eller forklar"-princip. Klausulerne indebærer, at leverandøren, der vinder udbuddet, forpligtes til at anvende elever¹ eller forklare hvorfor, der ikke anvendes elever i forbindelse med udførelsen af den udbudte opgave. Den 29. november 2018 har erhvervsministeren, med opbakning fra regeringen, besluttet at sænke tærskelværdierne for "følg eller forklar"-princippet og at indføre et aftalebaseret krav om kontraktopfølgning² ift. om en social klausul er opfyldt.

Ordregiverne har ikke en pligt til at anvende sociale klausuler. "Følg eller forklar"-princippet betyder, at de offentlige ordregivere i relevante udbud ifølge erhvervsministerens beslutning³ herom enten skal anvende sociale klausuler eller forklare, hvorfor de ikke gør det. Relevante forklaringer på, at klausulerne fravælges, kan fx være hensynet til økonomi, eller at den offentlige institution i forvejen har indgået såkaldte partnerskabsaftaler om at anvende elever⁴.

Formålet med de sociale klausuler er at skabe flere praktikpladser i Danmark. Men ordregivere skal samtidig være opmærksomme på, at klausulerne kan forøge leverandørernes omkostninger og dermed prisen på opgaven.

Boks 1.1 Hvad er en social klausul om uddannelses- og praktikaftaler?	En social klausul om uddannelses og praktikaftaler er et frivilligt kontraktvilkår, som den ordregivende myndighed kan vælge at stille i forbindelse med udbud af bygge og anlægskontrakter og tjenesteydelsesktrakter. Den sociale klausul fastlægger, at leverandøren skal benytte elever i opgaveløsningen. Ved elever forstås en arbejdstager, som leverandøren eller dennes underleverandør indgår/har indgået en uddannelsesaftale om et uddannelsesforløb med. Kontraktvilkåret er ikke et af de elementer, som tilbudsgiverne kan konkurrere om. Det vil sige, at vilkåret er gældende, uanset hvilken leverandør der vinder opgaven. Hvis en tilbudsgiver ikke accepterer vilkåret, fx ved at tage forbehold, er tilbuddet ikke i over-ensstemmelse med udbudsmaterialet og er dermed ikke konditionsmæssigt. Ordregiver er i givet fald som udgangspunkt forpligtet til at afvise ansøgningen/tilbuddet.
---	--

Denne vejledning har til formål at hjælpe offentlige indkøbere og udbudskonsulenter med at anvende sociale klausuler inden for de rammer, som sættes med finanslovsaftalen og økonomiaftalen med kommunerne og regionerne fra 2013/2014 samt erhvervsministerens beslutning herom. Konkret anviser vejledningen, hvad "følg eller forklar"-princippet indebærer, og hvordan en social klausul om uddannelses og praktikaftaler kan formuleres og indgå i et udbud. Desuden gennemgår vejledningen de retlige rammer for brugen af klausulerne i offentlige kontrakter.

Vejledningens målgruppe er primært offentlige indkøbere og udbudskonsulenter i statslige, regionale og kommunale myndigheder. Alle parter er omfattet af ”følg eller forklar”princippet.

Brugen af sociale klausuler skal, som al øvrig forvaltningsvirksomhed, have hjemmel i lovgivningen eller anden retskilde⁵. Afgrænsningen af den persongruppe, der skal omfattes af en social klausul, skal være objektiv og i overensstemmelse med kriterierne i den pågældende ordning⁶. Vejledningen fokuserer derfor alene på praktikpladser, der er omfattet af lov om erhvervsuddannelser og lov om erhvervsgrunduddannelser m.v., som pr. 1. august 2019 erstattes af lov nr. 697 af 8. juni 2018 om forberedende grunduddannelse, eller lignende ordninger i andre EU/EØSlande. Dette skyldes, at de to love er de eneste lovregulerede ungdomsuddannelser med et praktikforløb. Begge uddannelsesordninger omfatter flere uddannelser inden for bl.a. byggeri, transport, medier, sundhed, elektricitet, service m.v. Et praktikforløb beror på en uddannelsesaftale mellem en elev under uddannelse og en arbejdsgiver.

Vejledningen er en opdatering af Konkurrence og Forbrugerstyrelsens Vejledning om sociale klausuler i udbud fra 2016. Opdateringen sker som følge af erhvervsministerens beslutning herom af den 29. november 2018.⁷ Der er alene tale om ændringer af bagatelgrænserne for kontraktværdien af relevante udbud omfattet af ”følg eller forklar”princippet. Derudover indeholder vejledningen en ændring i forhold til kontraktopfølgning, idet det følger af erhvervsministerens beslutning herom, at ordregiver skal følge op på, om en social klausul er opfyldt.

Boks 1.2 opsummerer de væsentligste konklusioner fra vejledningen.

Boks 1.2 Hovedkonklusioner	Statslige, regionale og kommunale ordregivere er ”forpligtet til i relevante udbud at overveje at bruge sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler” samt at give en begrundelse, hvis der ikke anvendes sociale klausuler (se kapitel 2). De ”relevante udbud” er: Bygge- og anlægskontrakter, hvor kontrakten udføres i Danmark og har en varighed på minimum 6 måneder og en kontraktværdi på mindst 5 mio. kr. ekskl. moms og/eller en lønsam på 4 mio. kr. Tjenesteydelsesktrakter, hvor kontrakten udføres i Danmark og har et driftselement (fx rengøring eller kantinedrift), en varighed på minimum 6 måneder og en kontraktværdi på mindst 5 mio. kr. ekskl. moms og/eller en lønsam på 4. mio. kr. Ordregiver kan lovligt anvende sociale klausuler, når tre betingelser er opfyldt (se kapitel 3): - Klausulen skal overholde de EU-retlige principper om ikke-forskelsbehandling, ligebehandling, gennemsigtighed og proportionalitet. - Klausulen skal være forbundet til kontraktens genstand. - Klausulen skal være angivet i udbudsbekendtgørelsen eller det øvrige udbudsmateriale. Den førstnævnte betingelse indebærer bl.a., at det ikke er tilladt at stille krav om, at elever fx skal komme fra Danmark eller et andet specifikt EU-land, fra en bestemt erhvervsskole eller et særligt geografisk område. Elever fra andre EU/EØS-lande,
-------------------------------	---

der er omfattet af tilsvarende ordninger, dvs. ordninger med et uddannelsesmæssigt formål, opfylder klausulerne på samme måde som danske elever (se kapitel 3).

I forbindelse med den konkrete formulering af kravet (kontraktvilkåret) om anvendelse af elever skal ordregiver bl.a. overveje, hvorvidt leverandøren kan overføre allerede ansatte elever til opgaven. Derudover skal det, i henhold til erhvervsministerens beslutning herom, anføres i kontrakten, hvordan ordregiver vil følge op på vilkåret, og hvilke sanktionsmuligheder der vil være, såfremt leverandøren ikke overholder forpligtelsen (se kapitel 4).

Hvis ordregiver i et relevant udbud vælger ikke at anvende en social klausul, skal ordregiver forklare grunden hertil på ordregivers hjemmeside.

1.1 Vejledningens struktur

Vejledningen består af 5 kapitler.

- Kapitel 2 redegør for ”følg eller forklar”-princippet”.
- Kapitel 3 redegør for de juridiske rammer for, hvornår sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler lovligt kan anvendes.
- Kapitel 4 giver konkrete forslag til, hvordan en social klausul om uddannelses- og praktikaftaler kan udformes.
- Kapitel 5 giver en oversigt over, hvor der kan læses mere om emnet.

Kapitel 2 - ”Følg eller forklar”-princippet

Statslige, regionale og kommunale ordregivere er forpligtet til i relevante udbud at overveje brugen af sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler samt at forklare, hvis der ikke anvendes sociale klausuler⁹. Forpligtelsen at overveje sociale klausuler efter et ”følg eller forklar”-princip følger af finanslovsaftale 2013, aftalerne om kommunernes og regionernes økonomi for 2014¹⁰ samt erhvervsministerens beslutning¹¹ herom af den 29. november 2018.

I dette kapitel gennemgås, hvad ”følg eller forklar”-princippet indebærer, hvilke ordregivere der er omfattet, og hvad der forstås ved et relevant udbud.

2.1 Hvad indebærer princippet?

”Følg eller forklar”-princippet indebærer en pligt for offentlige ordregivere til enten at anvende klausuler om uddannelses- og praktikaftaler i relevante udbud eller offentligt forklare, hvorfor de ikke bruger klausulerne.

Falder kontrakten ind under kategorien relevante udbud (jf. afsnit 2.3), skal ordregiver foretage en konkret vurdering af, om kontrakten egner sig til en social klausul om uddannelses- og praktikaftaler. Baggrunden herfor er, at lovligheden af sociale klausuler i offentlige udbud altid beror på en konkret vurdering i forhold til de udbudsretlige principper. Ordregiver skal bl.a. overveje, om en social klausul i et konkret udbud er proportional i forhold til opgaven, som skal udbydes, og om klausulen kan medføre en overtrædelse af ikke-forskelsbehandlings- og ligebehandlingsprincipperne (se kapitel 3).

Hvis ordregiver vælger ikke at bruge en social klausul om uddannelses- og praktikaftaler i det relevante udbud, skal ordregiver forklare grunden hertil. Forklaringen skal fremgå af ordregivers hjemmeside. Begrundelsen kan for eksempel være, at der ikke er mangel på praktikpladser inden for det uddannelsesområde, som er relevant for den konkrete kontrakt, eller at det ikke vil være proportionalt at stille en social klausul i kontrakten. Har ordregiver indgået en frivillig partnerskabsaftale¹² med henblik på at skaffe praktikpladser inden for det eller de områder, som er relevante for den konkrete kontrakt, kan det også være en forklaring på, hvorfor ordregiver ikke anvender en social klausul.

Boks 2.1 Hvor skal forklaring på ikke at anvende social klausul offentliggøres?	Hvis ordregiver i et relevant udbud ikke vil bruge en social klausul, skal ordregiver offentligt forklare begrundelsen herfor. Forklaringen skal fremgå af ordregivers hjemmeside.
---	--

Falder kontrakten ikke ind under ”relevante udbud”, kan ordregiver fortsat vælge at indføre sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler, så længe det sker inden for de almindelige juridiske rammer.

2.2 Hvilke ordregivere er omfattet?

”Følg eller forklar”-princippet gælder for alle statslige, regionale og kommunale ordregivere.

Ved statslige ordregivere skal forstås alle statslige myndigheder og dertil tilknyttede institutioner samt selvejende institutioner såsom uddannelsesinstitutioner m.v.¹³ Eksempler på disse ordregivere er ministerier, domstole, politi, gymnasier, universiteter m.v.

Selskaber, som fuldt ud er ejet af offentlige myndigheder og ikke er i konkurrence, er også omfattet. Eksempler på statslige virksomheder er Sund og Bælt Holding A/S, Energinet.dk, Metroselskabet I/S, Udviklingsselskabet By og Havn I/S, Statens Ejendomssalg A/S, Staten og Kommunernes Indkøbsservice A/S, DSB samt Finansiell Stabilitet A/S.

Regionale og kommunale ordregivere omfatter alle regioner og kommuner og dertil tilknyttede institutioner som fx folkeskoler og plejecentre.

Kommunale og regionale sammenslutninger er også forpligtet til at følge ”følg eller forklar”-princippet. Det omfatter bl.a. Danske Regioner og Kommunernes Landsforening.

Derimod er kommunale, regionale og statslige selskaber – med undtagelse af de ovenfor nævnte – ikke omfattet af ”følg eller forklar”-princippet.

2.3 Hvilke kontrakter er omfattet?

”Følg eller forklar”-princippet gælder for alle kontrakter, der falder ind under afgrænsningen relevante udbud. Princippet finder således potentielt anvendelse på kontrakter omfattet af både udbudslovens afsnit II og III samt tilbudsloven.

Relevante udbud er afgrænset til bygge- og anlægskontrakter og tjenesteydelseskontrakter, som udføres i Danmark og opfylder nedenstående krav:

- Bygge- og anlægskontrakter, som har en varighed af mindst 6 måneder samt en kontraktværdi på mindst 5 mio. kr. ekskl. moms og/eller minimum lønsum på 4 mio. kr., eller

- Tjenesteydelseskontrakter som har en varighed af mindst 6 måneder samt en kontraktværdi på mindst 5 mio. kr. ekskl. og/eller minimum lønsam på 4 mio. kr. Derudover skal tjenesteydelseskontrakter indeholde et driftselement. Som eksempel herpå kan nævnes rengøringsydelseskontrakter og kantinedrift. Her vil henholdsvis serviceassistentuddannelsen og gastronomuddannelsen kunne være relevant.

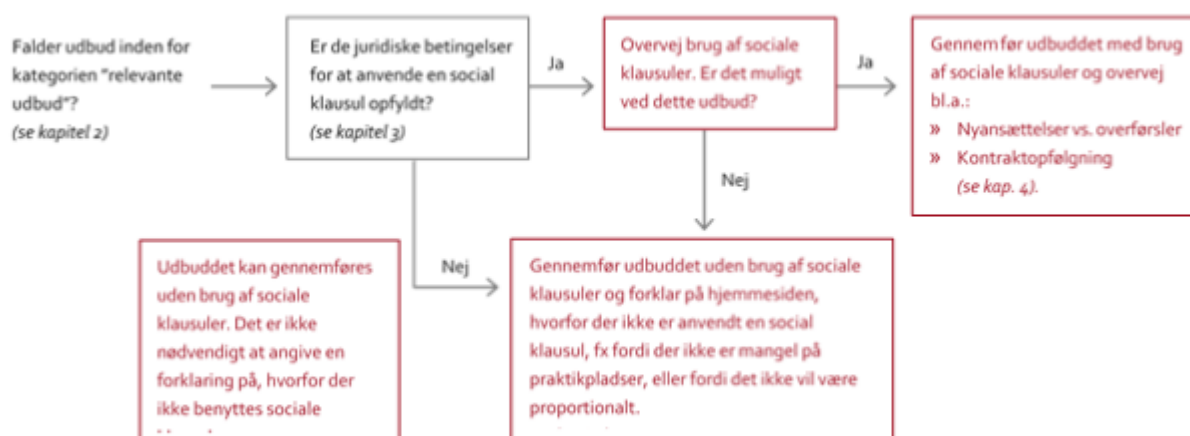
Det er kontraktlængden (varigheden for den fulde aftale) og ikke udførelsesperioden der lægges vægt på i afgrænsningen. Der kan således forekomme kontrakter, hvor udførelsesperioden er under 6 måneder, men hvor det alligevel er relevant at overveje klausuler efter ”følg og forklar”-princippet, fordi kontraktlængden er over 6 måneder. Udførelsesperioden kan derimod have betydning i vurderingen af, om det konkret vil være proportionalt at kræve elever ansat.

Rammeaftaler er ikke omfattet af ”følg eller forklar”-princippet.

Bygge- og anlægskontrakter er omfattet, uanset om der er tale om fagentrepriser, hovedentrepriser eller totalentrepriser.

Afgrænsningen af relevante udbud er ens for såvel statslige, regionale som kommunale ordregivere.

Nedenfor findes en skematisk oversigt over sagsgangen i ”følg eller forklar”-princippet.

Kapitel 3 - Hvilke regler gælder?

3.1 Tre betingelser for at anvende sociale klausuler

Ordregiver kan lovligt stille krav til kontraktens gennemførelse (kontraktvilkår). Fx kan ordregiver stille en social klausul om, at leverandøren skal ansætte en eller flere elever til udførelse af opgaven.

Når ordregiver anvender en social klausul, skal følgende betingelser dog være opfyldt:

- Klausulen skal overholde de EU-retlige principper om ikke-forskelsbehandling, ligebehandling, gennemsigtighed og proportionalitet.
- Klausulen skal være forbundet med kontraktens genstand.
- Klausulen skal være angivet i udbudsbekendtgørelsen eller det øvrige udbudsmateriale.

Essensen af betingelserne er, at ordregiver alene må stille krav om ansættelse af elever til brug for leverandørens udførelse af den konkrete opgave, og at kravet skal være rimeligt (proportionalt) i forhold

til opgaven. Samtidig skal ordregiver acceptere, at leverandøren kan ansætte elever fra et andet EU/EØS¹⁴-land, som er omfattet af en ordning med et uddannelsesmæssigt formål.

Nedenfor er de tre betingelser nærmere beskrevet.

3.2 Klausulen skal overholde de EU-retlige principper

Det er en betingelse, at klausulen overholder principperne om ikke-forskelsbehandling, ligebehandling, gennemsigtighed og proportionalitet.

Klausulen skal være proportional

Proportionalitetsprincippet indebærer, at en ordregiver ikke må stille krav til leverandørerne, som er uegnede eller går ud over, hvad der er nødvendigt i forhold til kontraktens udførelse. Med andre ord skal kravet til leverandøren være rimeligt i forhold til den udbudte opgave. Forpligtelsen til at ansætte elever skal dermed vurderes i forhold til den opgave, som ordregiver udbyder. I vurderingen skal ordregiver inddrage følgende forhold:

Er kravet om elever relevant i forhold til de arbejdsopgaver, kontrakten indeholder?

Ordregiver skal først og fremmest vurdere, om klausulen er egnet til/relevant for udførelsen af den pågældende kontrakt. Hvis kontrakten alene indebærer arbejdsopgaver, som ikke er relevante for uddannelses- og praktikaftaler, vil det som udgangspunkt ikke være proportionalt at stille krav om ansættelse af elever til at udføre opgaven.

Uddannelsesguiden www.ug.dk indeholder oplysninger om de enkelte erhvervsuddannelser, herunder hvilke erhvervsskoler der udbyder de enkelte uddannelser og de enkelte kontaktoplysninger på skolerne. Ordregiver kan kontakte erhvervsskolerne for at høre, om området for kontrakten er dækket af en erhvervsuddannelse.

Typisk vil håndværksarbejder (udførende fag, fx tømrer, snedker og murer) være relevante for uddannelses- og praktikaftalerne, men kontrakten kan konkret indebære, at der primært skal anvendes specialistviden. I sådanne situationer bør ordregiver overveje, om det er relevant at inddrage elever i opgaveløsningen.

Når ordregiver har vurderet, at leverandøren skal anvende faglært arbejdskraft til udførelsen af kontrakten, har ordregiver to muligheder:

1. Ordregiver kan overlade det til leverandøren at vælge, hvilken slags elever der skal ansættes til opgaven. Det vil således være leverandøren, der beslutter, om der skal ansættes elever i relation til eksempelvis tømrerarbejdet eller i relation til VVS-arbejdet i den udbudte kontrakt. Fremgangsmåden benyttes af Københavns Kommune. Metoden er fleksibel for leverandøren og kan med fordel anvendes i forbindelse med OPP-projekter, hvor ordregiver som overvejende hovedregel anvender funktionskrav i kravspecifikationen, og hvor det i høj grad er op til den private leverandør at tilrettelægge projektets anlægsfase. Det medfører, at ordregiver ikke altid på forhånd kan fastslå, hvilken type arbejdskraft der er nødvendig for kontraktens udførelse.
2. Ordregiver kan fastsætte, at stillinger, som besættes med elever, skal ske i relation til bestemte opgaver, der er knyttet til kontraktens udførelse – eksempelvis til tømrerarbejdet.

Hvor lang tid må kravet om uddannelses- og praktikaftaler gælde?

En klausul om ansættelse af elever må ikke forpligte leverandøren i længere tid end den udbudte kontrakts løbetid. Løber kontrakten eksempelvis 10 måneder, må ordregiver ikke stille krav om ansættelse

af en elev i to år. Ordregiver skal i det hele taget vurdere leverandørernes faktiske muligheder for at indgå uddannelses- og praktikaftaler i forhold til kontraktens løbetid.

Hvor mange elever kan der kræves ansat?

Hvis den udbudte opgave vurderes egnet til en klausul om ansættelse af elever, skal antallet af elever, der kræves beskæftiget under kontraktens udførelse, være proportional med opgavens art og størrelse.

Kontraktværdien og den samlede lønsum kan være gode indikatorer for, hvor mange medarbejdere der kræves for at løse opgaven. Kontraktværdien alene giver ikke nødvendigvis et billede af, hvor mange medarbejdere opgaven kræver, bl.a. fordi materialeomkostninger kan udgøre en væsentlig del heraf. På samme måde kan medarbejdergruppens sammensætning have betydning for vurderingen.

Ordregiver skal derfor vurdere, hvor meget faguddannet arbejdskraft (med tilhørende erhvervsuddannelser) en leverandør må forventes at anvende på kontraktens udførelse, og med afsæt i dette vurdere, hvor mange elever der kan stilles krav om. Hvor stor en andel af den relevante faguddannede arbejdskraft eleverne kan udgøre, vil være en konkret vurdering, hvor alle omstændigheder for udførelsen af den konkrete kontrakt inddrages. Det er derfor ikke muligt at give en entydig rettesnor for vurderingen eller at angive en bestemt procentandel. Arbejdets farlighed og uddannelsesvilkårene for arbejdspladsen kan fx have betydning for vurderingen af, hvor mange elever man kan have i forhold til uddannet arbejdskraft på det pågældende projekt.

Nedenfor findes et eksempel på, hvordan Københavns Kommune vurderer en kontrakts elevpotentialer. Københavns Kommune tager udgangspunkt i, at det normalt vil være muligt, at 10 pct. af det samlede timeantal for faglært arbejde på opgaven bliver udført af elever.

Det vil altid være op til ordregiver at foretage en konkret vurdering af, hvor stor en andel elever opgaven kan bære.

Boks 3.1 Case: Vurdering af elev-potentialet for opgaven	I Københavns Kommune (Københavns Byggeri og Teknik- og Miljøforvaltningen) vurderer en eksternt tilknyttet rådgiver antallet af elevårsværk i den konkrete kontrakt ud fra den forventede mængde faglært arbejde (med tilhørende erhvervsuddannelse) i opgaven. Opgavens potentiale vurderes ved anvendelse af nedenstående systematik, idet der benyttes et entrepriseeksempel (hoved- og fagentrepriser). Det samlede anlægsbudget opdeles i følgende hovedposter: <u>Håndværkerudgifter xx kr.</u> <u>Øvrige omkostninger xx kr.</u> <u>Samlet anlægsbudget xx kr.</u> Håndværkerudgifterne opdeles pr. entreprise og eventuelt yderligere på bygningsdelsniveau for en mere detaljeret vurdering. Reserver og hensættelse til uforudsete udgifter medregnes ikke.
---	---

For hver entreprise angives den skønnede fagrelevante lønudgift og på den baggrund vurderes potentialet for elever med udgangspunkt i, at 10 pct. af det samlede timetal beskæftiges af praktikanter/elever.

Potentialet opgøres som antal årsværk (helårsstillinger), men kan i praksis være sammensat af deltidsbeskæftigede på opgaven.

Der tages udgangspunkt i en gennemsnitsløn inkl. sociale ydelser og andre omkostninger til medarbejderen.

Opgavens potentiale findes ved følgende formel:

$$\text{Antal elevårsværk} = \frac{\text{Skønnede fagrelevante lønudgifter}}{\text{Gennemsnitsløn}} * 10 \%$$

Københavns Kommune vurderer hovedentrepriser samlet, mens fagentrepriser vurderes enkeltvis i forhold til, hvor mange elevårsværk der kan stilles krav om.

Grundet opgavernes forskellige indhold af faglært arbejde er der stor variation i forholdet mellem opgavens forventede størrelse og det krævede antal årsværk elever. Således har Københavns Kommune stillet krav om et elevårsværk pr. 7 mio. kr. i projekt Plejecenter Sølund, som indebærer en stor andel faglært arbejde, og krav om et elevårsværk pr. 45 mio. kr. i projekt Nordhavnsvej, som indebærer en mindre andel faglært arbejde.

Tilbudsgiverne skal behandles lige

Udbudsreglerne skal sikre, at alle virksomheder har lige adgang til offentlige kontrakter. Heri ligger bl.a., at ordregiver skal udforme den sociale klausul således, at kontraktvilkåret skal opfyldes ens for alle, uanset om leverandøren er en stor eller lille virksomhed. En klausul må derfor fx ikke fastsætte, at små virksomheder vil kunne nøjes med at ansætte færre elever end en stor virksomhed.

At tilbudsgiverne skal behandles lige, betyder dog ikke, at kontraktvilkåret skal være konkurrenceneutralt for alle aktører i markedet. Hvis kravet til tilbudsgiverne ellers er stillet på et sagligt grundlag, har ordregiver således ikke pligt til at lempe kravene, blot fordi de indebærer, at kun én eller nogle få leverandører vil kunne levere det ønskede.

For ordregiver er det dog normalt en fordel med flere tilbudsgivere, fordi det øger konkurrencen og sænker prisen på opgaven.

Klausulen skal være gennemsigtig

Ordregiver skal sikre, at der er gennemsigtighed om klausulen. Dette sikres gennem offentliggørelse af klausulen i udbudsbekendtgørelsen eller det øvrige udbudsmateriale.

Desuden skal ordregiver sikre, at klausulen er beskrevet, så det er let at forstå for tilbudsgiverne. Det skal således fremgå klart og tydeligt af udbudsmaterialet, hvilke krav ordregiver stiller til ansættelse af elever.

Ordregiver kan i udbudsmaterialet fx anføre, at leverandøren skal sikre, at mindst x stillinger, der anvendes til at opfylde kontrakten, skal besættes med elever. Det kan også være relevant at anføre, om

leverandøren kan opfylde klausulen ved at anvende allerede ansatte elever. Herudover skal klausulen beskrive krav til kontraktopfølgning, samt hvad sanktioner er ved manglende opfyldelse. Kapitel 4 indeholder eksempler på formulering af kontraktvilkår.

Klausulen må ikke forskelsbehandle på grundlag af nationalitet

Det vil være i strid med reglerne, hvis ordregiver fastsætter en social klausul, og det vil være vanskeligere for leverandører fra andre medlemslande at overholde kravet. En social klausul må heller ikke diskriminere arbejdstagere fra andre medlemslande.

For at sikre, at kravet om ansættelse af elever ikke diskriminerer leverandører og elever fra andre EU/EØS-lande, skal ordregiver tage højde for følgende forhold i forbindelse med formuleringen af klausulen:

Der må ikke stilles krav om danske elever eller elever fra danske uddannelser

Ordregiver kan som udgangspunkt lovligt forpligte leverandøren til at ansætte et bestemt antal elever til udførelsen af den konkrete opgave.

Derimod vil det være ulovligt at stille krav om, at eleverne er omfattet af de danske uddannelsesordninger eller er danske elever. Det vil diskriminere elever fra andre EU/EØS-lande under tilsvarende uddannelsesordninger. Det vil derfor også være ulovligt at stille krav om ansættelse af elever fra en bestemt erhvervsskole eller et særligt geografisk område. Leverandøren skal frit kunne ansætte elever fra ethvert EU/EØS-land, som er omfattet af en uddannelsesordning svarende til den ordning, som søges fremmet med klausulen.

Ordregiver skal derfor acceptere elever omfattet af uddannelsesordninger i andre EU/EØS-lande – også hvis ordningerne har en anden opbygning og indhold end den pågældende danske ordning. Ordregiver kan ikke kræve, at den udenlandske uddannelsesordning er identisk med den danske¹⁵. Det afgørende er, at den udenlandske ordning varetager et uddannelsesmæssigt formål. Er det ikke tilfældet, vil ordningen ikke kunne tjene til at opfylde klausulen.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen er bekendt med, at Tyskland, Østrig, Nederlandene og Norge har praktikforløb i deres uddannelsesordninger. Eventuelle yderligere ordninger i andre EU/EØS-lande, der tilgodeser et uddannelsesmæssigt formål, vil som nævnt også kunne anvendes til at opfylde klausulen.

Hvis det land, hvor leverandøren er hjemmehørende, ikke har en relevant uddannelsesordning, kan leverandøren vælge mellem selv at finde eleverne i et andet EU/EØS-land eller få anvist elever her i landet, som er omfattet af den danske uddannelsesordning, som klausulen er møntet på.

Hvis leverandøren ikke selv har mulighed for eller ønske om at finde elever til opfyldelse af den sociale klausul i et andet EU/EØS-land, kan ordregiver henvise leverandøren til en dansk anvisningsenhed (en erhvervsskole) for at få anvist det antal elever, der kræves. Hvis det ikke er muligt for anvisningsenheden at formidle elever, er leverandøren fritaget fra forpligtelsen til at ansætte elever til udførelsen af den udbudte opgave.

Kravet skal formuleres uafhængigt af danske ordninger

Et kontraktvilkår om ansættelse af elever skal defineres uafhængigt af de danske uddannelsesordninger. Konkret betyder det, at den pågældende uddannelsesordning (og hermed den omfattede persongruppe) skal beskrives på en sådan måde, at omfanget af uddannelsesordningen og de krav, der ligger heri, kan læses og forstås selvstændigt (uden kendskab til den pågældende danske uddannelsesordning). Det sikrer, at både danske og udenlandske ordregivere kan gøre sig bekendt med klausulens omfang. Samtidig

skal ordregiver udtrykkeligt anføre, at leverandører fra andre EU/EØS-lande kan opfylde klausulen ved at anvende elever fra andre EU/EØS-lande, der er omfattet af lignende uddannelsesordninger.

Se konkret eksempel på formulering i boks 4.1.

3.3 Klausulen skal være forbundet med kontraktens genstand

En anden betingelse er, at en social klausul skal være forbundet med kontraktens genstand¹⁶.

For at en social klausul er forbundet med kontraktens genstand, skal klausulen relatere sig til de opgaver, som er nødvendige for at gennemføre det arbejde, som ordregiver vil udbyde. De praktikpladser, der kræves oprettet, skal derfor oprettes i tilknytning til den udbudte opgave og ikke i tilknytning til andre af virksomhedens opgaver. Det gælder også, hvis andre af virksomhedens opgaver er opgaver, der udføres for den pågældende ordregiver. Betingelsen er tæt forbundet med betingelsen om, at klausulen skal være proportional.

Boks 3.2 Eksempler på, hvornår en klausul ikke er knyttet til kontraktens udførelse	En social klausul er ikke forbundet med kontraktens genstand, hvis den fx fastsætter: - At en bestemt andel af leverandørens ansatte totalt set skal være elever. - At leverandøren allerede skal have oprettet et antal/en andel praktikpladser i virksomheden for at komme i betragtning. - At leverandøren skal oprette et antal/en andel praktikpladser i forbindelse med en anden kontrakt for ordregiver end den udbudte. - At leverandøren skal oprette et antal/en andel praktikpladser i forbindelse med udførelse af andre opgaver i virksomheden.
--	--

3.4 Klausulen skal fremgå af udbudsbekendtgørelsen eller det øvrige udbudsmateriale

Det følger af udbudsloven, at en social klausul skal fremgå af udbudsbekendtgørelsen eller det øvrige udbudsmateriale¹⁷. Betingelsen er tæt forbundet med betingelsen om, at klausulen skal være gennemsigtig. Det skal således være tydeligt for enhver virksomhed, at der er en social klausul forbundet med udbuddet, så de kan vurdere, om de har tilstrækkelige forudsætninger for at byde, inden udbudsprocessen igangsættes.

En social klausul om ansættelse af elever må anses for at udgøre et byrdefuldt kontraktvilkår for tilbudsgiverne. Det er derfor Konkurrence- og Forbrugerstyrelsens opfattelse, at en social klausul som udgangspunkt altid bør angives i udbudsbekendtgørelsen.

Hvis klausulen offentliggøres i udbudsbekendtgørelsen, kan der ske en henvisning til ordregiverens kontraktudkast i udbudsmaterialet for klausulens nærmere omfang. Ordregiver skal være opmærksom på, at der skal være overensstemmelse mellem, hvad der angives i udbudsbekendtgørelsen og det øvrige udbudsmateriale.

Når ordregiver angiver klausulen i udbudsmaterialet, anbefales det, at det sker i et ”udkast til kontrakt” og ikke et vilkårligt sted i udbudsbetingelserne. Ordregiver gør hermed særligt opmærksom på, at der er tale om et kontraktvilkår, som leverandøren skal opfylde i forbindelse med kontraktens gennemførelse.

Kapitel 4 - Formulering af kontraktvilkår

Når ordregiver har fastlagt, at det vil være proportionalt at stille krav om beskæftigelse af en eller flere elever, skal ordregiveren gøre sig overvejelser om formuleringen af klausulen som et kontraktvilkår. Som gennemgået i forrige kapitel er det særligt vigtigt at formulere klausulen, så den ikke diskriminerer leverandører og elever fra andre EU/EØS-lande.

I dette kapitel redegøres for, hvilke overvejelser ordregiveren bør gøre sig i forbindelse med formuleringen af klausulen, og der angives konkrete eksempler på, hvordan kontraktvilkåret kan udformes.

4.1 Afgrænsning af persongruppe

Når ordregiver skal indsætte et vilkår i kontrakten om, at leverandøren skal beskæftige elever til udførelsen af den udbudte opgave, er det vigtigt, at der sker en afgrænsning af den persongruppe, som skal være omfattet af vilkåret, og samtidig at vilkåret har tilknytning til kontraktens genstand. Klausulen skal defineres og afgrænses ud fra de objektive kriterier, der fremgår af den relevante uddannelsesordning.

Det betyder, at kontraktvilkåret skal formuleres således, at det samtidig med at være afledt af de omtalte love skal ligestille de danske uddannelsesordninger, som klausulen er baseret på, med tilsvarende uddannelsesordninger i andre EU/EØS-lande. Vilkåret skal desuden give leverandørerne mulighed for at anvende elever fra andre EU/EØS-lande, der er omfattet af en tilsvarende uddannelsesordning, som den sociale klausul sigter at fremme.

Eksempel på, hvordan vilkåret kan formuleres, fremgår af boks 4.1.

Boks 4.1 Afgrænsning af persongruppe	Eksempel på formulering: Leverandøren skal sikre, at mindst x stillinger, der anvendes til at opfylde denne kontrakt, besættes med elever. Ved elever forstås en arbejdstager, med hvem leverandøren eller dennes underleverandører indgår eller har indgået en uddannelsesaftale. Uddannelsesaftalen skal indgås som led i et uddannelsesforløb, som eleven følger, og skal være rettet mod, at eleven opnår personlige, sociale og faglige kvalifikationer, som understøtter elevens uddannelsesforløb, og som giver grundlag for beskæftigelse på arbejdsmarkedet. Uddannelsesforløb i medfør af lovbekendtgørelse nr. 987 af 16. august 2010 om erhvervsgrunduddannelser m.v., som pr. 1. august 2019 erstattes af lov nr. 697 af 8. juni 2018 om forberedende grunduddannelse og i medfør af lovbekendtgørelse nr. 282 af 18. april 2018 om erhvervsuddannelser, anses at opfylde ovenstående krav til uddannelsesforløb. Leverandøren eller dennes underleverandører kan indgå uddannelsesaftaler om uddannelsesforløb i medfør af andre tilsvarende uddannelsesordninger i EU/EØS, herunder med elever fra andre EU/EØS-lande, som opfylder ovenstående krav til et uddannelsesforløb.
---	--

Eksemplet i boks 4.1 lader leverandøren bestemme, hvilke opgaver under kontrakten som skal beskæftige elever. Hermed kan leverandøren vælge, om det er mest hensigtsmæssigt at beskæftige en elev i relation til fx tømrerarbejdet eller VVS-arbejdet.

Ordregiver kan også vælge at fastslå, at elevansættelserne skal ske i relation til fx tømrerarbejde, jf. boks 4.2.

Boks 4.2	Eksempel på formulering:
Elever i relation til bestemte opgaver knyttet til kontraktens udførelse	Stillinger, som besættes med elever, skal ske i relation til følgende opgaver, der er knyttet til kontraktens udførelse: [Indsæt opgaver, fx tømrerarbejde, VVS-arbejde m.v.].

Ordregiver kan som i eksemplet i boks 4.1. vælge at fastlægge, at leverandøren skal besætte et bestemt antal stillinger med elever. Alternativt kan ordregiver anvende en mere fleksibel model, hvor leverandøren kan vælge at beskæftige en eller flere elever i en kortere periode. I boks 4.3 er sådan et eksempel angivet. I eksemplet stilles samtidig det krav, at det samlede antal arbejdstimer, som udføres af elever, skal svare til et bestemt antal årsværk i kontraktens løbetid.

Boks 4.3	Uddrag af Københavns Kommunes kontraktvilkår om uddannelses- og praktikaftaler:
Case: Kontraktvilkår, Københavns Kommune	”Leverandøren skal sikre, at mindst x af de årsværk (svarende til 1924 arbejdstimer inkl. ferie sygdom, skoleophold m.v.), der anvendes til at opfylde kontrakten, besættes med en eller flere praktikanter. [...]Leverandøren kan vælge at beskæftige en eller flere praktikanter i en kortere periode, forudsat at det samlede antal arbejdstimer, som udføres af praktikanter, svarer til beskæftigelsen af x årsværk praktikanter i kontraktens løbetid. ”

4.2 Overførsel af allerede ansatte elever til opgaven eller krav om nyansættelse

Når ordregiver har fået afgrænset persongruppen, er det dernæst vigtigt at overveje, om allerede ansatte elever hos leverandøren kan overføres til den udbudte opgave, eller om der skal ske nyansættelser.

Eksemplet i boks 4.1 giver leverandøren mulighed for at overføre allerede ansatte elever til den konkrete opgave. Herved tager ordregiver hensyn til de leverandører, der allerede har oprettet praktikpladser i virksomheden. Hvis leverandøren ikke har elever (inden for persongruppen i klausulen), der kan overføres til opgaven, vil leverandøren være forpligtet til at ansætte nye elever.

Ønsker ordregiver at sikre, at der er tale om egentlige nyansættelser, kan ordregiver fastsætte, at leverandøren ikke kan opfylde klausulen ved at overføre elever fra en anden del af leverandørens virksomhed, jf. boks 4.4.

Ordregiver kan kun kræve nyansættelser fra en leverandør, såfremt leverandøren er godkendt til yderligere praktikpladser. Såfremt dette ikke er tilfældet, fordi leverandøren allerede har besat alle dens godkendte praktikpladser, skal ordregiveren acceptere, at der sker overførsel af allerede ansatte elever til opgaven.

Selv om et krav om nyansættelse medfører nye praktikpladser, skal ordregiver være opmærksom på, at kravet kan risikere at få den virkning, at leverandørerne er tilbageholdende med at afgive tilbud og/eller

at indgå uddannelses- og praktikaftaler på ”frivillig basis”, hvis de alligevel bliver forpligtet til at ansætte elever i forbindelse med indgåelse af kontrakter med offentlige myndigheder.

Boks 4.4	Eksempel på formulering:
Krav om nyansættelser	Leverandøren kan ikke opfylde sin forpligtelse til at beskæftige elever i henhold til pkt. x i kontrakten ved at overføre personer, som ved kontraktens indgåelse er ansat hos leverandøren, til den udbudte kontrakt. Dette krav kan dog fraviges, såfremt leverandøren allerede har besat alle sine godkendte praktikpladser.

4.3 Mangel på elever

Leverandøren har ansvaret for, at der anvendes elever i overensstemmelse med kontraktvilkåret. Såfremt det ikke er muligt for leverandøren at finde elever, er leverandøren berettiget til at se bort fra klausulen. For at sikre, at dette står klart for leverandøren, kan det med fordel indarbejdes i kontraktvilkåret, jf. boks 4.5.

Boks 4.5	Eksempel på formulering:
Mangel på elever	Hvis leverandøren kan påvise, at denne ikke har kunnet indgå uddannelsesaftaler til besættelse af stillinger med elever, bortfalder vilkåret.

4.4 Kontraktopfølgning

Ovenfor er der givet eksempler på, hvordan uddannelses- og praktikaftaler kan formuleres som kontraktvilkår, som leverandøren skal overholde.

Derudover skal ordregiveren efter erhvervsministerens beslutning herom anføre i kontrakten, hvordan ordregiver vil følge op på vilkåret, og hvilke sanktionsmuligheder der vil være, såfremt leverandøren ikke overholder forpligtelsen.

Generelt skal ordregiver altid gennemføre en kontraktopfølgning for at sikre sig, at leverandøren leverer ydelsen eller opgaven i overensstemmelse med det aftalte. Kontraktopfølgning er særligt relevant i forbindelse med leverandørernes oprettelse af praktikpladser.

Københavns Kommune har gode erfaringer med, at opfølgningen sker ved, at leverandøren bl.a. skal fremlægge en praktikantplan for beskæftigelse af elever på opgaven. Derudover er den sociale klausul om praktikpladser et fast punkt på dagsordenen på de løbende byggemøder mellem kommunen og entreprenøren. På møderne forpligtes leverandøren til at oplyse antallet af aktuelle beskæftigede elever. Se hertil boks 4.6, hvor Københavns Kommunes eksempel er angivet. Teksten er et uddrag af kommunens vejledning til kommunens leverandører.

Boks 4.6	I forbindelse med projektets gennemførelse skal leverandøren godtgøre, at det krævede antal praktikanter er beskæftiget på den aktuelle opgave. Det sker som følger:
Case: Opfølgning, Københavns Kommune	- Samtidig med fremlæggelse af arbejdsplan skal leverandøren fremlægge en praktikantplan for beskæftigelse af praktikanter på opgaven.

- På byggemøder/projektmøder oplyser leverandøren antallet af aktuelt beskæftigede praktikanter, som er en særskilt del af den samlede bemanning, og dette noteres af byggelederen i referatet.

- Under udførelsen opdaterer leverandøren løbende praktikantplanen, når der sker ændringer i bemanningen, fx i takt med at underleverandøren starter opgaven.

Praktikantplanen skal udformes principielt som nedenstående fiktive eksempel, idet det af Københavns Kommune udarbejdede skema herfor kan anvendes.

Bygherre: Kommune – Projekt: Ombygning af skole

Entreprise: Hovedentreprise – Entreprenør: A/S Beton

Antal krævede praktikanter beskæftiget på opgaven: 2,6

Omregnet til månedlige fuldtidsstillinger: $2,6 \times \text{entreprisens længde (her 12 måneder)} = 31$

Projekt:	Entreprenør:	Måned:	Måned:	Måned:	Måned:	SUM
"Ombygning af skole"	"A/S Beton"	1	2	3	...	12
		2,5	3	3	...	31

En måned kan der være 2,5 praktikanter beskæftigede, idet 2 praktikanter er tilknyttet opgaven hele måneden og 1 praktikant fx først tilknyttes opgaven fra midten af måneden. Praktikantplanens opfyldelse følges løbende på byggemøderne, og håndtering af eventuelle afvigelser aftales i overensstemmelse med entreprisens bestemmelser vedr. sanktioner m.v.

4.5 Håndhævelse

For så vidt angår håndhævelse af kontrakten, skal ordregiver være opmærksom på, at sociale klausuler er en biforpligtelse til selve den udbudte kontrakt. Det betyder, at der ikke bør indføres meget vidtgående misligholdelsesbeføjelser, hvis der er tale om enkeltstående misligholdelse af de pligter, som aftalen omfatter.

Det er ordregiverens ansvar at skabe balance mellem ikke at være for restriktiv i forhold til kontrol- og håndhævelsesmuligheder og samtidigt at sikre, at kravet opfyldes. I boks 4.7 er der angivet et eksempel på, hvordan ordregiver kan indsætte et vilkår om kontrolmulighed.

Boks 4.7	Eksempel på formulering:
Dokumentation	Leverandøren skal på ordregiverens anmodning dokumentere, at kravet til beskæftigelse af x stillinger er opfyldt.

For at sikre, at ordregiver holdes orienteret om beskæftigelse af elever til opfyldelse af kontrakten, kan det overvejes at indsætte en bestemmelse herom som i boks 4.8.

Boks 4.8	Eksempel på formulering:
Oplysningspligt	Leverandøren skal give meddelelse til ordregiveren, hvis en stilling, som skal besættes med elever, ikke har kunnet besættes i en periode på mere end x uger.

Såfremt ordregiver får mistanke om, at leverandøren ikke overholder sine forpligtelser, er det vigtigt, at der findes en sanktionsbestemmelse i kontrakten. Bestemmelsen bør afspejle, at opfyldelse af kravet om ansættelse af elever er vigtigt for ordregiveren.

En økonomisk sanktion i form af bodbetaling er et effektivt middel hertil.

Et eksempel på, hvordan sanktionsbestemmelsen kan formuleres, fremgår af boks 4.9.

Boks 4.9	Eksempel på formulering:
Eksempel på, hvordan sanktionsbestemmelsen kan formuleres	Hvis der opstår uenighed om, hvorvidt leverandørens manglende besættelse af stillinger med elever er berettiget, kan ordregiveren forlange en uddybende redegørelse fra leverandøren. Hvis ordregiveren fortsat finder leverandørens handling uberettiget, kan ordregiveren meddele dette til leverandøren med tilkendegivelse af, at manglende besættelse af stillinger med elever vil blive betragtet som misligholdelse af kontrakten. Tilsvarende gælder, hvis leverandøren ikke overholder pligten til at dokumentere, at kravet om beskæftigelse af x stillinger er opfyldt. Sker der fortsat misligholdelse fra leverandørens side, er ordregiver berettiget til efter påkrav at kræve en bod på x kr. pr. begyndt uge, indtil leverandøren har dokumenteret, at kravet om beskæftigelse af x stillinger er opfyldt.

I boks 4.10 findes eksempel på bodsbestemmelse fra Københavns Kommune.

Boks 4.10	Københavns Kommune kan kræve, at entreprenøren dokumenterer, at kravet om beskæftigelse af et vist antal årsværk elever er opfyldt. Manglende beskæftigelse af årsværk elever gør kommunen berettiget til at opkræve bod ved opgaveafslutningen. Det fremgår af følgende bodsbestemmelse, som Københavns Kommune anvender i deres klausuler om uddannelses- og praktikaftaler:
Case: Bodsbestemmelse, Københavns Kommune	”Såfremt det ved aflevering af opgaven kan konstateres, at leverandøren ikke fuldt ud har beskæftiget det krævede antal årsværk praktikant(er), pålægges leverandøren en bod svarende til DKK 100.000 pr. manglende årsværk praktikant. Såfremt leverandøren mangler at beskæftige 0,5 praktikant(er), ifalder denne altså en bod på DKK 50.000.”

Kapitel 5 - Læs mere

Her kan du læse mere om:

- Sociale klausuler vedrørende uddannelses- og praktikaftaler i forbindelse med udbud: *Rapport om sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler i forbindelse med udbud* (2012) udarbejdet af en tværministeriel arbejdsgruppe.
- De enkelte uddannelsesordninger og kontaktoplysninger på erhvervsskolerne m.v.: www.ug.dk.
- Sociale hensyn i udbud generelt: Europa-Kommissionens vejledning om *Sociale hensyn ved indkøb – En vejledning i mulighederne for at tage sociale hensyn ved offentlige indkøb* (2011).
- Dansk Byggeris partnerskabsaftaler: www.danskbyggeri.dk/partnerskabsaftaler.
- For at læse om AUB-ordningen se: www.virk.dk/aub.
- For at læse om sammenhængen mellem praktik-AUB-ordningen og sociale klausuler se: www.uvm.dk/trepart2.

Konkurrence- og Forbrugerstyrelsen, den 19. december 2018

KENNETH SKOV JENSEN

- ¹ Personer omfattet af de danske uddannelsesordninger omtales i forskellige sammenhænge på forskellig vis – som lærlinge/elever (erhvervsuddannelser), egu-elever/egu-praktikanter (erhvervsgrunduddannelse) eller som elever, praktikanter og lærlinge. I denne vejledning anvendes begrebet ”elever” som en fællesbetegnelse, uafhængigt af om eleven tager en erhvervsuddannelse eller erhvervsgrunduddannelse.
- ² Der er således ikke tale om et udbudsretligt krav.
- ³ Erhvervsministeren Rasmus Jarlov har, med opbakning fra regeringen, besluttet at sænke tærskelværdierne for ”følg eller forklar”-princippet og at indføre et aftalebaseret krav om kontraktopfølgning ift. om en social klausul er opfyldt. Læs mere herom: <https://em.dk/nyhedsarkiv/2018/november/offentlige-udbud-kan-skabe-flere-uddannelses-og-praktikpladser/>
- ⁴ Jf. Aftaler om finansloven for 2013, side 29: Øget brug af sociale klausuler om uddannelses- og praktikpladser.
- ⁵ Se *Rapport om sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler i forbindelse med udbud* (december 2012), hvoraf det fremgår, at det er en alment gældende betingelse i dansk ret, at forvaltningens virksomhed skal være legitimeret i en lov eller anden relevant retskilde. Endvidere må offentlige myndigheder kun forfølge saglige formål. Den persongruppe, der skal omfattes af den sociale klausul, skal afgrænses objektivt og i overensstemmelse med kriterierne i den pågældende ordning. Endvidere er der i udbudslovens § 54 hjemmel til at varetage sociale hensyn i udbud.
- ⁶ Jf. *Rapport om sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler i forbindelse med udbud* (december 2012): hovedbetingelse 1, afsnit 2.3, s. 11. <https://em.dk/nyhedsarkiv/2018/november/offentlige-udbud-kan-skabe-flere-uddannelses-og-praktikpladser/>
- ⁷ <https://em.dk/nyhedsarkiv/2018/november/offentlige-udbud-kan-skabe-flere-uddannelses-og-praktikpladser/>
- ⁹ Regionale og kommunale ordregivere har fra 1. januar 2014 været forpligtet til i relevante udbud at overveje brugen af sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler. Statslige ordregivere har siden den 6. februar 2013 været omfattet af forpligtelsen.
- ¹⁰ Jf. Aftaler om finansloven for 2013, side 29, Aftale om regionernes økonomi for 2014, side 14 samt erhvervsministerens beslutning af den 29. november 2018.
- ¹¹ Erhvervsministeren Rasmus Jarlov har, med opbakning fra regeringen, besluttet at sænke tærskelværdierne for ”følg eller forklar”-princippet og at indføre et aftalebaseret krav om kontraktopfølgning ift. om en social klausul er opfyldt. Læs mere herom: <https://em.dk/nyhedsarkiv/2018/november/offentlige-udbud-kan-skabe-flere-uddannelses-og-praktikpladser/>
- ¹² Frivillige partnerskabsaftaler kan være i form af aftaler mellem kommuner, regioner, uddannelsesinstitutioner, større bygherrer og relevante interesseorganisationer. Ordningerne er typisk kendetegnet ved, at man gennem dialog, oplysningskampagner og tættere samarbejde mellem kommuner, skoler og virksomheder søger at etablere praktikpladser i relevante virksomheder.
- ¹³ Uddannelsesinstitutionernes forpligtelse til at anvende sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler følger af BEK nr. 20 af 13. januar 2014 om sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler i forbindelse med udbud på visse selvejende uddannelsesinstitutioner under Undervisningsministeriet.
- ¹⁴ Norge, Island og Liechtenstein har indgået en samarbejdsaftale med EU, den såkaldte EØS-aftale. EØS-aftalen betyder, at EU’s bestemmelser om det indre marked også gælder i disse lande. Derfor skal ordregiver også acceptere elever fra EØS-landene, som er omfattet af en ordning med et uddannelsesmæssigt formål.
- ¹⁵ De danske uddannelseslove indeholder særlige godkendelses- eller bopælskrav. Ordregiver må ikke kræve, at udenlandske leverandører godkendes som praktikvirksomhed, eller stille krav om, at eleven er bosat i Danmark, hvis leverandøren selv medbringer elever fra andre EU-lande omfattet af tilsvarende uddannelsesordninger. Se nærmere herom i *Rapport om sociale klausuler om uddannelses- og praktikaftaler i forbindelse med udbud*, side 17.
- ¹⁶ Jf. udbudslovens § 176, 2. pkt.
- ¹⁷ Jf. udbudslovens § 176, 2. pkt.